

การออกแบบพื้นที่ใช้งานภายในหอศิลป์ที่สอดคล้องกับหลักการออกแบบสากล กรณีศึกษา: หอศิลป์วัฒนธรรมแห่งกรุงเทพมหานคร*

Inner Space Design for Art Gallery in accordance with Universal Design:
A Case Study of Bangkok Art and Culture Centre

ฉัตรวิไล พุ่มสัม**

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพแวดล้อมทางกายภาพและพฤติกรรมของผู้ใช้งานภายในหอศิลป์วัฒนธรรมแห่งกรุงเทพมหานครและเพื่อเสนอแนะแนวทางการจัดการพื้นที่และองค์ประกอบต่างๆ ภายในอาคาร อันจะเป็นประโยชน์ต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการนำไปใช้ปรับปรุงและแก้ไขให้เหมาะสมในอนาคต

การศึกษาในครั้งนี้มุ่งเน้นการศึกษาหลักการออกแบบสากลเพื่อสนองผู้ใช้งานทุกคน เพื่อเป็นแนวทางการออกแบบองค์ประกอบต่างๆ ภายในอาคารให้มีสภาพแวดล้อมทางกายภาพที่ตอบสนองต่อผู้ใช้งานได้ทุกคน การศึกษาครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ โดยกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ได้แก่ ผู้เข้าใช้งานภายในหอศิลป์วัฒนธรรมแห่งกรุงเทพมหานคร โดยสุ่มตัวอย่างเพื่อตอบแบบสอบถามจำนวน 200 คนจากผู้เข้าใช้บริการ ผลการศึกษาพบว่าหอศิลป์วัฒนธรรมแห่งกรุงเทพมหานครเป็นพื้นที่ดึงดูดความสนใจผู้พบเห็นและมีกิจกรรมหลากหลายและสามารถรองรับผู้ใช้งานได้เป็นจำนวนมาก แต่อย่างไรก็ตามยังพบปัญหาภายในอาคารที่ยังไม่สามารถรองรับการใช้งานได้ทุกกลุ่ม ดังนั้นการออกแบบพื้นที่ใช้งานที่เหมาะสมจึงควรคำนึงถึงสิทธิเท่าเทียมกันของผู้ใช้งานโดยรวม ไม่เกิดความเหลื่อมล้ำและการแบ่งแยกทางสังคม เพื่อให้ทุกคนสามารถทำกิจกรรมในพื้นที่สาธารณะได้อย่างเท่าเทียมกัน

คำสำคัญ: การออกแบบ, พื้นที่ใช้งาน, ผู้ใช้งาน

Abstract

The research is aimed to study the physical environment and the behavior of users with in Bangkok Art and Culture Centre for suggesting the ways to manage the usable areas and several other elements within the building. The study is intended to provide useful information for Bangkok Art and Culture Centre to develop new and more effective approaches for the future.

Mainly, the study focuses on the principles of universal design as guidelines to improve the physical environment of Bangkok Art and Culture Centre. Methodologically, the

* บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของงานนิพนธ์ เรื่อง การออกแบบพื้นที่ใช้งานภายในหอศิลป์ที่สอดคล้องกับหลักการออกแบบสากล
กรณีศึกษา: หอศิลป์วัฒนธรรมแห่งกรุงเทพมหานคร ปีการศึกษา 2557 หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต

** นักศึกษาปริญญาโท สาขาวิชาการจัดการการออกแบบตกแต่งภายใน คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยกรุงเทพ
parple_airland@hotmail.com อาจารย์ที่ปรึกษา รศ.ดร.ชัยสิทธิ์ ด้านกิตติกุล

present study is survey research. While all users of Bangkok Art and Culture Centre were assigned as populations, 200 respondents were randomly selected as samples. The study indicated that Bangkok Art and Culture Centre not only was attractive but also had a variety of activities for a large number of users. However, there still were problems relating to the inequality and discrimination among groups in using the building. Thus, as far as the design for all was concerned, the issue of equality among users must take into account.

Key Word: Design, Active area, User

บทนำ

การออกแบบเพื่อทุกคน (Universal Design) เป็นการออกแบบที่มีหลักการพื้นฐานโดยคำนึงถึงการใช้งานความคุ้มค่าและการสมประโยชน์ครอบคลุมสำหรับทุกคนโดยไม่ต้องมีการดัดแปลงพิเศษหรือเฉพาะเจาะจงเพื่อบุคคลกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง หลักการดังกล่าวนี้ถูกนำมาใช้กับงานออกแบบมากมายหลากหลายชนิด อาทิ ยานพาหนะ เครื่องใช้ไฟฟ้า เฟอร์นิเจอร์ ผลิตภัณฑ์ รวมไปถึงการออกแบบภายในสถานที่ต่างๆด้วย จึงเรียกได้ว่าเป็นการออกแบบเพื่ออำนวยความสะดวกให้กับทุกคน (Universal design, 2013)

ในปัจจุบันพัฒนาการด้านศิลปะภายในประเทศไทยได้มีการเติบโตมากขึ้นอย่างต่อเนื่องและเป็นไปอย่างรวดเร็ว สถาบันสอนศิลปะต่างๆได้เกิดขึ้นอย่างมากมายซึ่งส่งผลให้มีจำนวนผู้สนใจทางด้านศิลปะเพิ่มมากขึ้นตามไปด้วย หอศิลป์หรือพื้นที่จัดแสดงงานศิลปะเป็นพื้นที่ซึ่งสามารถรวมผู้คนได้เป็นจำนวนมาก ซึ่งในปัจจุบันนั้นหอศิลป์เป็นพื้นที่สำหรับศิลปินที่ต้องการถ่ายทอดรูปแบบจากความคิดออกมาเป็นผลงานที่ผู้อื่นสามารถมองเห็น รับรู้ หรือสัมผัสได้ เพื่อให้ความเข้าใจในผลงานร่วมกัน แต่ในทางกลับกัน สถานที่ที่จะให้บุคคลผู้มีความสนใจในด้านศิลปะได้มาหาความรู้แลกเปลี่ยนความคิดเห็น และแสดงออกด้านศิลปะนั้นกลับมีข้อจำกัดในการเข้าใช้บริการของบุคคลบางกลุ่ม เช่น เด็ก ผู้สูงอายุ ผู้พิการและชาวต่างชาติ เป็นต้น จากการสำรวจและสอบถามในพื้นที่ศึกษาพบว่า กลุ่มบุคคลที่นิยมเข้ามาชมงานส่วนใหญ่มักจะเป็นนักเรียน นักศึกษา บุคคลทั่วไปในวัยทำงาน และผู้ที่เชี่ยวชาญเกี่ยวกับงานศิลปะ จึงทำให้พื้นที่จัดแสดงงานบางส่วนยังไม่ตอบสนองการใช้งานของผู้คนที่หลากหลาย อย่างไรก็ตามการออกแบบพื้นที่ใช้งานภายในหอศิลป์ต้องคำนึงถึงผู้ใช้งานเป็นหลัก เพื่อสนองผู้ใช้งานทุกคนจึงจะเป็นสถานที่ที่สามารถรองรับผู้คนได้ทุกกลุ่ม เพศ วัย และสถานะ

จากประเด็นคำถามว่า “จะอย่างไรให้คนประเภทต่างๆ มีโอกาสใช้สถานที่ได้อย่างเท่าเทียมกันโดยไม่แบ่งแยกจากกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งอันก่อให้เกิดความเหลื่อมล้ำและการแบ่งแยกในสังคม” จึงเป็นที่มาของงานวิจัยเรื่องนี้และได้เสนอหอศิลป์วัฒนธรรมแห่งกรุงเทพมหานครเป็นกรณีศึกษาเพราะหอศิลป์แห่งนี้ เป็นหอศิลป์ที่ถูกสร้างมาเพื่อจัดแสดงงานทางด้านศิลปะ เกิดการลงทุนจากภาครัฐ โดยไม่แสวงหาผลกำไรทางธุรกิจ (ไม่มีค่าใช้จ่ายในการเข้าชม) รองรับสำหรับทุกคน หอศิลป์แห่งนี้ถูกออกแบบและสร้างขึ้นมาเพื่อที่จะเป็นหอศิลป์โดยเฉพาะ ไม่ใช้การปรับแต่ง หรือบูรณะอาคารขึ้นมาใหม่เพื่อจะแสดงงาน จากวิสัยทัศน์ที่ว่า “เป็นหอศิลป์วัฒนธรรมของประชาชน เพื่อส่งเสริมความหลากหลายทางศิลปวัฒนธรรม เพื่อพัฒนาสังคมที่ยั่งยืน” ดังนั้นวัตถุประสงค์ของการสร้างอาคารหอศิลป์ในครั้งนี้ จึงชัดเจนว่า ถูกสร้างมาเพื่อรองรับการใช้งานของประชาชนทุกคนจริงๆ ซึ่งแนวทางการศึกษาจะสอดคล้องกับหลักการ Universal Design อันเป็นการออกแบบที่คำนึงถึงการใช้ประโยชน์ที่เป็นสากล และใช้ได้ทั่วไปอย่างเท่าเทียมกันทุกคนในสังคมโดยไม่ต้องมีการออกแบบดัดแปลงพิเศษ

หรือเฉพาะเจาะจงเพื่อบุคคลกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง

ภาพที่ 1 หอศิลป์วัฒนธรรมแห่งกรุงเทพมหานคร

ที่มา: www.bacc.or.th[ออนไลน์], 2556

ภาพที่ 2 แผนที่หอศิลป์วัฒนธรรมแห่งกรุงเทพมหานคร

ที่มา: www.bacc.or.th[ออนไลน์], 2556

วัตถุประสงค์ของงานวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพแวดล้อมทางกายภาพในปัจจุบันของหอศิลป์วัฒนธรรมแห่งกรุงเทพมหานคร
2. เพื่อศึกษาพฤติกรรมการใช้งานของผู้ใช้งานภายในหอศิลป์วัฒนธรรมแห่งกรุงเทพมหานคร
3. เพื่อเสนอแนะแนวทางการจัดการพื้นที่และองค์ประกอบต่างๆ ภายในหอศิลป์วัฒนธรรมแห่ง

กรุงเทพมหานครให้สอดคล้องกันกับหลักการออกแบบสากล

ขอบเขตของงานวิจัย

การศึกษาในครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงสำรวจเกี่ยวกับการออกแบบหอศิลป์ โดยครอบคลุมเนื้อหา รูปแบบ ลักษณะการจัดวางพื้นที่ใช้งานสภาพแวดล้อมทางกายภาพรวมถึงสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ ของหอศิลป์โดยใช้หลักการของการออกแบบสากลมานำเสนอรายละเอียดต่างๆ ที่มีในการออกแบบหอศิลป์วัฒนธรรมแห่ง

กรุงเทพมหานคร

1. ขอบเขตด้านเนื้อหา

การศึกษานี้ครอบคลุมถึงเรื่องออกแบบพื้นที่ใช้งานภายในหอศิลป์ที่สอดคล้องกับหลักการออกแบบสากล โดยเลือกอาคารหอศิลป์วัฒนธรรมแห่งกรุงเทพมหานครเป็นกรณีศึกษา

2. ขอบเขตด้านระยะเวลา

ระยะเวลาดำเนินการวิจัย เริ่มตั้งแต่เดือนกันยายน พ.ศ. 2556 – สิงหาคม พ.ศ. 2557

3. ขอบเขตด้านสถานที่

สถานที่ดำเนินการศึกษาภายในหอศิลป์วัฒนธรรมแห่งกรุงเทพมหานครได้แก่ บริเวณพื้นที่อเนกประสงค์ บริเวณพื้นที่พักผ่อน ร้านค้า และพื้นที่จัดแสดงงานชั้น 1-5

วิธีการวิจัย

การศึกษารวบรวม แนวทางการออกแบบพื้นที่ใช้งานภายในหอศิลป์ที่สอดคล้องกับหลักการออกแบบเป็นการวิจัยเชิงสำรวจ ซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. ประชากร

ในการศึกษานี้จะทำการศึกษาการออกแบบพื้นที่ใช้งานภายในหอศิลป์ที่สอดคล้องกับหลักการออกแบบสากล (Universal Design) เพื่อสนองผู้ใช้งานทุกคน โดยผู้ศึกษาเลือกผู้ที่เข้ามาใช้งานภายในหอศิลป์วัฒนธรรมแห่งกรุงเทพมหานครเป็นประชากรในการศึกษา แบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม คือ

1.1 กลุ่มผู้มาใช้บริการ ได้แก่ บุคคลหรือประชาชนทั่วไปที่เข้ามาใช้งานในหอศิลป์วัฒนธรรมแห่งกรุงเทพมหานคร

1.2 กลุ่มผู้ให้บริการ ได้แก่ พนักงาน เจ้าหน้าที่ ที่คอยให้บริการและอำนวยความสะดวกแก่ผู้มาใช้งานภายในหอศิลป์วัฒนธรรมแห่งกรุงเทพมหานคร

2. กลุ่มตัวอย่าง

การสุ่มตัวอย่างของการศึกษาในครั้งนี้ เป็นการสุ่มตัวอย่างแบบไม่อาศัยความน่าจะเป็น เนื่องจากไม่สามารถทราบจำนวนที่แน่นอนของประชากรที่เข้ามาใช้งานได้ ผู้ศึกษาจึงอาศัยวิธีการสุ่มตัวอย่างแบบสะดวกสบาย (Convenience หรือ Accidental Sampling) ซึ่งกลุ่มตัวอย่าง คือผู้ที่ให้ความร่วมมือกับการเก็บข้อมูลจำนวน 200 คน ดังนี้

2.1 กลุ่มผู้มาใช้บริการ ได้แก่ บุคคลหรือประชาชนทั่วไปที่เข้ามาใช้งานในหอศิลป์วัฒนธรรมแห่งกรุงเทพมหานคร จำนวน 190 คน โดยสุ่มตามความร่วมมือของผู้ตอบแบบสอบถาม แล้วจึงนำผลที่ได้มาวัดระดับความพึงพอใจหลังการใช้งานหอศิลป์วัฒนธรรมแห่งกรุงเทพมหานคร เพื่อเก็บข้อมูลทั้งปัญหา ความต้องการและข้อเสนอแนะของผู้มาใช้บริการ

2.2 กลุ่มผู้ให้บริการ ได้แก่ พนักงาน เจ้าหน้าที่ ที่คอยให้บริการและอำนวยความสะดวกแก่ผู้มาใช้งานภายในหอศิลป์วัฒนธรรมแห่งกรุงเทพมหานคร จำนวน 10 คน การเก็บข้อมูลกลุ่มนี้ก็ใช้วิธีการเดียวกันกับกลุ่มผู้มาใช้บริการ

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา

1. การเก็บข้อมูล

การศึกษาในครั้งนี้เป็นการศึกษาเพื่อให้ได้ข้อมูล 3 ส่วน ได้แก่ ส่วนที่ 1 ศึกษากายภาพของอาคารและการใช้งาน ที่สอดคล้องกับหลักการออกแบบสากล โดยใช้วิธีการสำรวจและสังเกต ส่วนที่ 2 ศึกษาระดับความพึงพอใจหลังการใช้งานอาคารตามหลักการประเมินอาคารหลังการใช้งาน เพื่อทราบถึงระดับความพึงพอใจของผู้ใช้งาน และของดีข้อเสียของอาคาร โดยใช้แบบสอบถาม ส่วนที่ 3 ศึกษาความต้องการและปัญหาของผู้ใช้งาน โดยใช้วิธีการสังเกตและได้จากข้อเสนอแนะในแบบสอบถาม การศึกษาในครั้งนี้จึงได้กำหนดเครื่องมือในการเก็บข้อมูลไว้ ดังนี้

1.1 การรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร เป็นการรวบรวมข้อมูลอันดับแรกของการวิจัยโดยใช้เอกสาร หนังสือ สิ่งพิมพ์ รวมทั้งบทความต่างๆ เพื่อสร้างความเข้าใจในแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องอันจะนำไปสู่การเลือกใช้วิธีการวิจัยที่เหมาะสม

1.2 การสำรวจและสังเกต เป็นการเก็บข้อมูลด้านลักษณะทางกายภาพของอาคาร และพฤติกรรมการใช้งานที่เกิดขึ้นจริงในสภาพการณ์ปัจจุบัน โดยใช้วิธีการถ่ายภาพและการจดบันทึกเกี่ยวกับลักษณะการใช้งานและข้อจำกัดของอาคาร เพื่อเป็นข้อมูลไปใช้สำหรับการศึกษาวิเคราะห์ในลำดับต่อไป

1.3 การใช้แบบสอบถาม เป็นการเก็บข้อมูลเกี่ยวกับความคิด ทัศนคติ ของผู้ที่เข้ามาใช้งานเพื่อประเมินระดับความพึงพอใจ จำนวน 200 ชุด โดยแบบสอบถามที่ใช้เป็นแบบสอบถามแบบปิด ประกอบด้วย 3 ส่วน คือ ข้อมูลส่วนบุคคล เพศและสถานะ, ข้อมูลด้านการใช้งาน การเข้าถึงอาคาร ความสะดวกสบายและความปลอดภัย, ปัญหาและข้อเสนอแนะ เพื่อนำผลที่ได้มาวิเคราะห์เชิงสถิติด้วยการใช้โปรแกรมคำนวณโดยคอมพิวเตอร์หาค่าเฉลี่ย ในการประเมินความพึงพอใจ

วิธีการเก็บข้อมูล

1. ขั้นตอนการรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร ในขั้นตอนนี้เริ่มตั้งแต่การกำหนดประเด็นปัญหาสำหรับการวิจัย การเลือกกลุ่มประชากรที่ต้องการศึกษา การศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับทฤษฎีและแนวคิดต่างๆที่เกี่ยวข้องซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1.1 ศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับทฤษฎีและผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องในเรื่องเกี่ยวกับความพึงพอใจ การประเมินอาคารหลังการใช้งาน (Post Occupancy Evaluation: POE) หลักการบริหารจัดการพื้นที่ รวมไปถึงประวัติและนโยบายของหอศิลปวัฒนธรรมแห่งกรุงเทพมหานคร จากหนังสือ บทความและวิทยานิพนธ์ เพื่อนำข้อมูลที่ได้จากการศึกษาทฤษฎีข้างต้นมาใช้ในการออกแบบกรอบการวิจัยและเครื่องมือที่จะใช้ในการศึกษา

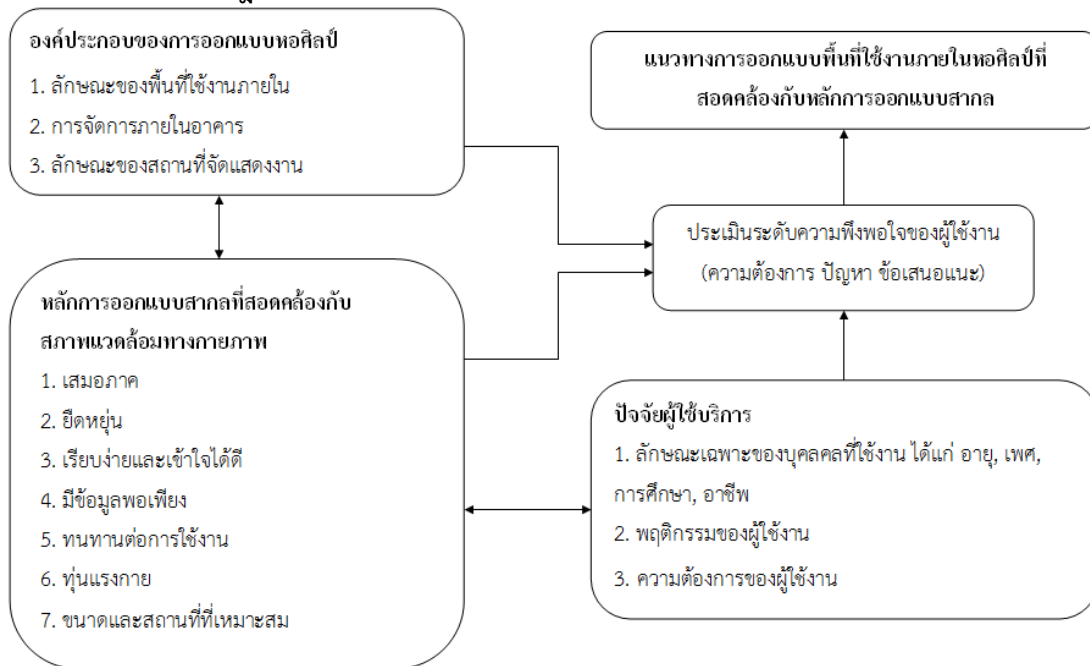
1.2 ศึกษานโยบาย แนวคิดในการออกแบบและวัตถุประสงค์การใช้งานหอศิลปวัฒนธรรมแห่งกรุงเทพมหานคร เพื่อนำมาเปรียบเทียบกับหลักการออกแบบสากล

2. ขั้นตอนการรวบรวมข้อมูลภาคสนาม

2.1 ศึกษาและเก็บข้อมูลการใช้งานอาคารของกลุ่มผู้ใช้งานตามสภาพการณ์จริง เพื่อประเมินศักยภาพและข้อจำกัดของอาคารโดยอาศัยวิธีการสังเกต สำรวจ การถ่ายภาพ และการจดบันทึก

2.2 ศึกษารูปแบบการใช้งานหอศิลป์ ความต้องการและปัญหาที่เกิดขึ้นจากการใช้งาน โดยใช้แบบสอบถามเพื่อนำมาเปรียบเทียบกับหลักการออกแบบสากล

กรอบแนวคิดตามทฤษฎี

ตารางที่ 1: กรอบในการศึกษา

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยได้มาจากการจากแบบสอบถามความพึงพอใจของผู้ใช้งานภายในหอศิลป์ที่สอดคล้องกับหลักการออกแบบสากล กรณีศึกษา: หอศิลป์วัฒนธรรมแห่งกรุงเทพมหานคร โดยเกณฑ์การให้คะแนนระดับความพึงพอใจมี 5 ระดับ คือ พึงพอใจมากที่สุด พึงพอใจมาก พึงพอใจปานกลาง พึงพอใจน้อย และพึงพอใจน้อยที่สุด ผู้วิจัยจึงได้ศึกษาหาค่าเฉลี่ยและให้ความหมายของผลการวิจัย ดังนี้

1. การจัดแสดงงานผลจากการสำรวจแบบสอบถามพบว่า ผู้ใช้งานมีระดับความพึงพอใจมาก แสดงให้เห็นว่า การจัดแสดงงานมีความชัดเจนและเหมาะสมดีอยู่แล้ว

- การจัดทำแผนผังส่วนต่างๆภายในอาคาร
- การจัดระบบแสงสว่างภายในอาคาร
- การจัดการระบบเสียงภายในอาคาร
- ความสะดวกของห้องจัดแสดงงานในการใช้ประโยชน์
- ความเหมาะสมของห้องจัดแสดงงานในการใช้ประโยชน์
- การจัดห้องจัดแสดงมีขนาดเพียงพอเหมาะกับจำนวนผู้ใช้งาน
- การจัดสื่อวัสดุอุปกรณ์ในการประชาสัมพันธ์
- ทางสัญจรภายในอาคาร

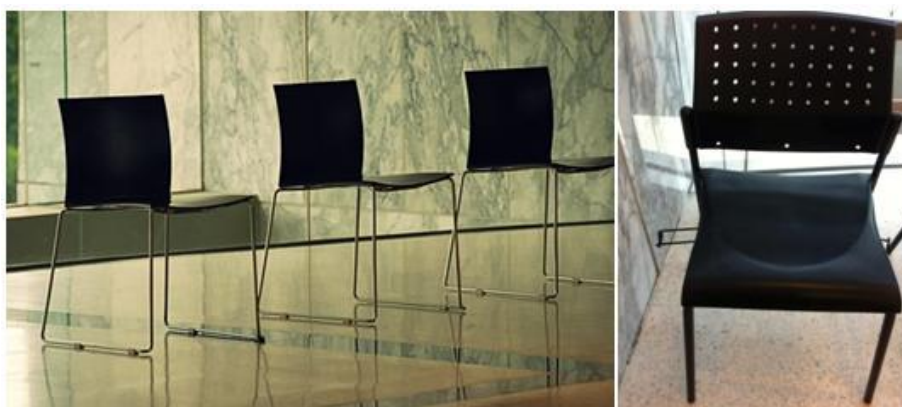
2. สภาพแวดล้อมทางกายภาพที่สอดคล้องกับหลักการออกแบบสากล (Universal Design) ผลจากการสำรวจแบบสอบถามพบว่า ผู้ใช้งานมีระดับความพึงพอใจปานกลาง แสดงให้เห็นว่าการออกแบบภายในหอศิลป์ยังไม่สอดคล้องกับหลักการออกแบบเท่าที่ควร อาจจะต้องมีการปรับให้เหมาะสมแก่ผู้ใช้งานทุกคน (สมชาย รุ่งศิลป์, 2556)

ภาพที่ 3 อุปกรณ์อำนวยความสะดวก สำหรับผู้พิการ

- มีสิ่งอำนวยความสะดวกมีการใช้งานที่เท่าเทียมกัน เช่น เคาน์เตอร์ที่มีความสูงเพียงพอ หรือสองระดับเพื่อรองรับบุคคลทั่วไป เด็ก และผู้พิการ (เสมอภาค)
- มีสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับบุคคลที่มีความถนัดไม่เท่ากัน เช่น ปรับระดับสูง-ต่ำ/ความถนัดซ้าย-ขวา (ยืดหยุ่น)
- มีสื่อที่เข้าใจได้ง่าย มีภาพหรือสัญลักษณ์ที่เป็นสากลที่ทำให้เข้าใจตรงกัน เช่น ภาพงดใช้เสียง/ห้ามจับ (เรียบง่ายและเข้าใจได้ดี)
- มีเอกสารและข้อมูลเพียงพอเพื่อรองรับบุคคลที่มาใช้งาน (มีข้อมูลเพียงพอ)
- สิ่งอำนวยความสะดวกที่ใช้มีความแข็งแรง ทนทาน รองรับการใช้งานที่หลากหลาย (ทนทานต่อการใช้งาน)
- มีสิ่งอำนวยความสะดวกที่ทันสมัย ทันสมัย เช่น ก๊อกน้ำเซ็นเซอร์ ทางลาด ลิฟต์สำหรับรถเข็น สวิตช์ไฟเปิด-ปิดเองเมื่อเปิด-ปิดประตู (ทันสมัย)
- ขนาดการใช้พื้นที่ต่างๆ มีขนาดเหมาะสม เช่น ห้องน้ำกว้างพอสำหรับรถเข็น (ขนาดและสถานที่ที่เหมาะสม)

3. การบริการสิ่งอำนวยความสะดวกจากการสำรวจแบบสอบถามพบว่า ผู้ใช้งานมีระดับความพึงพอใจมาก แสดงให้เห็นว่าสิ่งอำนวยความสะดวกอยู่ในเกณฑ์ที่ดี

ภาพที่ 4 พื้นนั่งพักมีจำนวนน้อย เก้าอี้ที่ใช้นั่งพักผ่อน สามารถห้อยของ หรือกระเป๋าได้

- ระบบรักษาความปลอดภัย สัญญาณเตือนภัย กล้องวงจรปิด เจ้าหน้าที่รักษาความปลอดภัย
- ระบบปรับอากาศภายในอาคารและห้องจัดแสดงงาน
- การเดินทางมาความสะดวกสบาย
- บริเวณที่นั่งพักผ่อนมีเพียงพอต่อการใช้งาน
- สัญลักษณ์และป้ายบอกทางต่างๆ ที่ชัดเจน
- การจัดเตรียมสถานที่จอดรถเป็นระเบียบเหมาะสมเพียงพอต่อผู้ใช้งาน (กรณีที่ใช้พาหนะส่วนตัว)

สรุปผล

พื้นที่ภายในหอศิลป์วัฒนธรรมแห่งกรุงเทพมหานครมีลักษณะทางกายภาพของพื้นที่เป็นพื้นที่สาธารณะ ให้คนเข้าชมงาน และจัดนิทรรศการเพื่อให้ความรู้ ความบันเทิงที่หลากหลายของกิจกรรมในพื้นที่เหมาะสำหรับทำกิจกรรมพักผ่อนหย่อนใจของผู้ผ่านไปมาในละแวกพื้นที่ เพราะมีการเดินทางที่สะดวก ไม่มีค่าใช้จ่ายในการเข้าชมและเป็นที่ดึงดูดต่อนักท่องเที่ยวชาวไทยและต่างชาติ

เนื่องจากเป็นพื้นที่ดึงดูดความสนใจผู้พบเห็นและมีกิจกรรมหลากหลาย ผู้ศึกษาพบปัญหาภายในพื้นที่จากการสังเกตและข้อเสนอแนะในแบบสอบถามว่า ภายในหอศิลป์ไม่สามารถการสร้างสภาวะที่รองรับการใช้งานในพื้นที่ได้กับผู้ใช้งานบางส่วนเนื่องจากเป็นสถานที่เปิด ผู้คนสามารถวนเวียนเข้ามาชมงานภายในอาคารได้ตลอดทั้งพื้นที่พักผ่อน เช่น โต๊ะ เก้าอี้ ก็ยังไม่เพียงพอต่อจำนวนผู้เข้าชม บันไดเลื่อนที่ใช้งานไม่ได้ คนจึงหันไปใช้ลิฟต์ซึ่งลิฟต์มีเพียงตัวเดียว จึงทำให้เสียเวลาในการรอ อีกทั้งการรับรู้ความเท่าเทียมที่ต่างกัน ด้วยการรับฟังและการมองเห็นของแต่ละบุคคล ลักษณะดังกล่าวทำให้ผู้ใช้งานบางส่วนรับรู้ได้ว่าพื้นที่นี้ยังมีข้อแบ่งแยกระหว่างบุคคล จึงต้องสร้างความเท่าเทียมในพื้นที่ โดยมีการอ้างอิงจากคุณภาพทางกายภาพภายในพื้นที่ เช่น พื้นที่อเนกประสงค์ห้องสมุดและจุดบริการต่างๆ เป็นต้น เพราะเป็นพื้นที่ที่สามารถดึงดูดผู้ใช้สอยให้ผู้ใช้สอยทำกิจกรรมตลอดทุกช่วงเวลา การออกแบบในพื้นที่ใช้งานจึงต้องมีการออกแบบมาให้รองรับกับผู้ใช้งานทุกคน

ข้อเสนอแนะอื่นๆ ที่ผู้ศึกษาจะเสนอแนวทางการแก้ไข เพื่อเป็นประโยชน์ต่อการปรับปรุงการใช้งานภายในอาคารให้มีการรองรับผู้ใช้งานได้ครอบคลุมมากขึ้น ได้แก่

1. ควรมีป้ายสัญลักษณ์บอกจุดบริการต่างๆ ภายในอาคารอย่างชัดเจน เช่น
 - 1.1 ป้ายห้องน้ำบริเวณชั้น 1 เพราะห้องน้ำชั้น 1 จะอยู่คนละจุดกับทุกชั้น

ภาพที่ 5 บริเวณห้องน้ำชั้น 1

1.2 ป้ายทางหนีไฟ ควรติดตั้งให้มีขนาดที่สามารถมองเห็นได้อย่างชัดเจน

ภาพที่ 6 ป้ายทางหนีไฟ

2. พื้นที่ส่วนพักผ่อนของผู้ใช้งานมีจำนวนน้อย ไม่เพียงพอต่อผู้มาใช้งาน ควรมี โต๊ะ เก้าอี้สำรอง ที่พร้อมใช้งาน สำหรับกรณีที่ผู้เข้าใช้งานภายในอาคารเพื่อนั่งทำงานและมีอุปกรณ์ หนังสือ คอมพิวเตอร์ ผู้ศึกษาเสนอแนะให้มีโต๊ะ เก้าอี้ บริเวณโถงกว้างหน้าห้องสมุด เพราะอยู่ชั้นใต้ดินเป็นพื้นที่ที่ไม่พลุกพล่าน สามารถจัดเป็นที่พักผ่อนได้เป็นจำนวนมาก เพื่ออำนวยความสะดวกให้เพียงพอกับความต้องการของผู้ใช้งาน

ภาพที่ 7 ผู้ใช้งานนั่งทำงานกับพื้น เสนอให้จัดโต๊ะเก้าอี้บริเวณโถงหน้าห้องสมุด

3. จุดบริการประชาสัมพันธ์เพียง 2 จุด ควรเพิ่มจุดประชาสัมพันธ์ให้รองรับผู้ใช้งานมากกว่านี้ โดยเสนอแนะให้เพิ่มบริเวณชั้น 3 เพื่อเป็นทางเชื่อมต่อกับรถไฟฟ้า มีผู้ใช้งานเข้าออกจำนวนมาก

ภาพที่ 8 จุดบริการประชาสัมพันธ์ชั้น 1 และชั้น 5

4. พื้นที่ส่วนพักผ่อนของผู้ที่เข้ามาใช้งาน ควรมีการจัดสื่อสิ่งพิมพ์ประเภท เอกสารประชาสัมพันธ์งานที่กำลังจัดอยู่ หนังสือพิมพ์ หรือนิตยสารต่างๆ ไว้บริการ เพื่อให้ผู้ใช้งานได้รับข่าวสารรอบตัว

5. ปิดประกาศ ขณะ que ผู้ศึกษาเข้าไปสำรวจ ทางหอศิลปวัฒนธรรมแห่งกรุงเทพมหานคร มีการปรับปรุงซ่อมแซมอาคารแต่มีการเปิดใช้งานตามปกติ ทำให้ผู้มาใช้งานไม่ทราบว่าทางหอศิลป์ เปิดหรือปิดบริการ ควรติดป้ายประกาศให้ชัดเจนเพื่อให้ผู้ใช้งานทราบ

ภาพที่ 9 ปรับปรุงซ่อมแซมหอศิลปวัฒนธรรมแห่งกรุงเทพมหานคร

6. บริเวณลานจอดรถมี 2 ชั้น ควรมีพนักงานรักษาความปลอดภัยประจำอยู่ทุกชั้น เพื่อสร้างความปลอดภัยและอำนวยความสะดวกแก่ผู้ที่เข้ามาใช้งาน

ภาพที่ 10 ลานจอดรถชั้นใต้ดิน

ข้อจำกัดที่พบจากการศึกษาในครั้งนี้ และข้อเสนอแนะ

1. กลุ่มตัวอย่างที่ทำการศึกษา ผู้ศึกษาแจกแบบสอบถามจำนวน 200 ชุด โดยผู้ศึกษาเก็บข้อมูลจากผู้ใช้งานอาคารที่เป็นผู้ให้บริการและผู้ใช้บริการ ในการแจกแบบสอบถามขึ้นอยู่กับระยะเวลาที่ขออนุญาตเข้าไปแจก และความร่วมมือของผู้ใช้งานที่จะตอบแบบสอบถาม จึงทำให้การศึกษานี้ยังไม่ครอบคลุมผู้ใช้งานได้ทุกกลุ่ม เช่น คนพิการ ชาวต่างชาติ ฯลฯ ซึ่งกลุ่มตัวอย่างที่เก็บได้เป็นเพียงส่วนหนึ่งที่ให้ความร่วมมือเท่านั้น จากกลุ่มตัวอย่างขนาดเล็กและไม่ครอบคลุมผู้ใช้งานในบางประเภท ผู้ศึกษาเสนอแนะว่าหากมีการศึกษาในลักษณะนี้ ควรมีการศึกษาเรื่องการใช้งานอาคารแบบครอบคลุมทุกช่วงเวลา เนื่องจากอาคารบางประเภทในเวลาที่ต่างกัน อาจมีการเปลี่ยนแปลงในเรื่องการใช้งานและประเภทของผู้ใช้ ดังนั้นเพื่อให้ได้กลุ่มตัวอย่างในการศึกษาที่หลากหลายและครอบคลุมทุกประเภท ควรมีการวางแผนการเก็บข้อมูลให้ครอบคลุมทุกช่วงเวลาของการใช้งานอาคาร

2. ผู้ศึกษาเสนอแนะให้มีการศึกษาและเก็บข้อมูลในเชิงลึก โดยการศึกษาเปรียบเทียบข้อมูลกับอาคารอื่นๆ ที่มีลักษณะการใช้งานใกล้เคียงกันเพื่อเป็นกรณีศึกษา หรือมีการศึกษาแบบเจาะจงพื้นที่ใช้งานในบางส่วนของอาคาร หรือบางช่วงเวลา เพื่อให้ข้อมูลที่ได้น่าเชื่อถือและน่าเชื่อถือมากขึ้น

จากประเด็นคำถามว่า “จะอย่างไรให้คนประเภทต่างๆ มีโอกาสใช้สถานที่ได้อย่างเท่าเทียมกันโดยไม่แบ่งแยกจากกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งอันก่อให้เกิดความเหลื่อมล้ำและการแบ่งแยกในสังคม” การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้พบว่ามนุษย์ทุกคนมีสิทธิเท่าเทียมกัน ย่อมต้องได้รับโอกาสใช้สถานที่ได้อย่างเท่าเทียมกัน หากสถานที่นั้นได้รับการจัดการและออกแบบมาให้รองรับการใช้งานที่หลากหลาย โดยคำนึงถึงการใช้งานระยะยาวและเป็นที่ยอมรับในระดับสากล Universal Design จึงมีความสำคัญที่จะนำมาปรับใช้เพื่อก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุด เพื่อให้ทุกคนสามารถทำกิจกรรมในพื้นที่สาธารณะได้อย่างเท่าเทียมกัน ผู้ศึกษาหวังเป็นอย่างยิ่งว่า การวิจัยในครั้งนี้จะมีประโยชน์อย่างยิ่งต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำไปเป็นข้อเสนอแนะต่อการปรับปรุงต่อไปในอนาคต

เอกสารอ้างอิง

ภาษาไทย

กิติมา อมรทัต. (2530). **ความหมายของศิลปะ**. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.

ชลุด นิมเสมอ.(2534). **องค์ประกอบของศิลปะ**. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช.

ธีระชัย สุขสด. (2552). **Universal Design**.สื่อทางโปรแกรมสำเร็จรูป วิชา Industrial Design 5 (12-411-305) หลักสูตรออกแบบอุตสาหกรรม. เชียงใหม่: คณะศิลปกรรมและสถาปัตยกรรมศาสตร์, มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีล้านนา, บัณฑิตวิทยาลัย.

มะลิฉัตร เอื้ออนันท์. (2543). **แนวโน้มศิลปศึกษาร่วมสมัย**. กรุงเทพฯ: คณะครุศาสตร์, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, บัณฑิตวิทยาลัย.

ศิริวัฒน์ แสนเสริม. (2546). **การเรียนรู้สหวิทยาการจากพิพิธภัณฑ์ศิลปะ**. BU ACADEMIC REVIEW. Vol. 2 No.1: 109-119.

ศิริวัฒน์แสนเสริม. (2549). บทความวิชาการ. **การพัฒนาพิพิธภัณฑ์ศิลปะและหอศิลป์ร่วมสมัยเพื่อเป็นแหล่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต**. สืบค้นเมื่อ 6 กันยายน 2556, จาก http://www.bu.ac.th/knowledge-center/epaper/july_dec2006/Siriwat.pdf.

สมเกียรติ ตั้งนโม. (2543). **ความคิดสร้างสรรค์และการสร้างสรรค์**. เชียงใหม่: คณะจิตรศิลป์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. วารสารศิลปะวิชาการ ปีที่ 1 ฉบับที่ 1.

สมชายรุ่งศิลป์. (2556). บทความวิชาการ.**Universal Design (การออกแบบเพื่อมวลชน)**. สืบค้นเมื่อ 6 กันยายน 2556, จาก <http://www.universaldesign.com/universal-design.html>.

สุชาติ เกาทอง. (2532). **ศิลปะกับมนุษย์**. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์.

อัศรพงษ์ เวชยานนท์. **สำนักงานคณะกรรมการปฏิรูปกฎหมาย แบบของผลิตภัณฑ์ที่เหมาะสมกับผู้บริโภค แนวความคิด (Universal Design)**. สืบค้นเมื่อ19 กันยายน 2556 จาก [http:// gotoknow.org /blog/akrapong/140461](http://gotoknow.org/blog/akrapong/140461).

ภาษาต่างประเทศ

Gotoknow. (2012). **Universal Design**. retrieve 6 September 2013, from <http://www.gotoknow.org/posts/358762>.

- Hayashikisarain Japan. (2009). **Universal Design 50 in Japan**. retrieve 6 September 2013, from <http://hayashikisara.exteen.com>.
- Isartsakul. (2009). **Universal Design**. retrieve 6 September 2013, from <http://www.isartsakul.wordpress.com>.
- Jal. (2012). **Universal Design**. retrieve 6 September 2013, from <http://www.jal.com/en/ud/ud.html>.
- Rsuartdesign.(2012). **Universal Design**. retrieve 6 September 2013, from http://rsuartdesign.blogspot.com/2013_03_01_archive.html.
- Sendsmile.(2012). **Universal Design?**. retrieve 6 September 2013, from http://www.sendsmile.net/?page_id=442.
- Universaldesign. (2012). **Universal Design**. retrieve 6 September 2013, from <http://www.universaldesign.com/universal-design/1761-the-seven-principles-of-universal-design.html>.